

## ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI - SERIA DREPT

**De ce dorința instanței de a adresa CJUE o întrebare preliminară  
nu constituie un caz de antepunonțare  
(notă critică la o încheiere a Înaltei Curți de Casație și Justiție)****Asist. univ. dr. Ștefan Bogrea**

Facultatea de Drept, Universitatea din București

**Rezumat:** Acest articol analizează o încheiere a Înaltei Curți de Casație și Justiție (ÎCCJ) prin care un complet de judecată a fost recuzat pe motivul intenției de a adresa o întrebare preliminară Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Autorul susține că această soluție contravine flagrant dreptului Uniunii Europene, în special articolului 267 TFUE, care garantează discreția instanțelor naționale de a iniția acest dialog judiciar fără interferențe exterioare. Se argumentează că dorința de a sesiza CJUE constituie o necesitate procedurală și un act de cooperare, nu un caz de antepunonțare sau o dovadă a lipsei de imparțialitate conform standardelor naționale și CEDO. Deși ÎCCJ a motivat admiterea recuzării prin momentul târziu al punerii în discuție a sesizării, considerând că acesta a creat o suspiciune rezonabilă inculpatului, autorul demonstrează că jurisprudența CEDO invocată este inaplicabilă contextului. Concluzia avertizează că validarea acestei practici periclitează independența instanțelor și mecanismul întrebărilor preliminare.

**Cuvinte cheie:** Recuzare, Întrebare preliminară, CJUE, CtEDO, ÎCCJ, Antepunonțare, Articolul 267 TFUE, Imparțialitate, Independența justiției.

**Why the Court's Wish to Refer a Preliminary Question to the CJEU Does Not Constitute a Case of Prejudgment (Critical Note on a Ruling of the High Court of Cassation and Justice)**

**Abstract:** This article analyzes a ruling by the High Court of Cassation and Justice (ICCJ) in which a judicial panel was recused due to their intention to refer a preliminary question to the Court of Justice of the European Union (CJEU). The author argues that this decision flagrantly contradicts EU law, specifically Article 267 TFEU, which guarantees national courts the discretion to initiate this judicial dialogue without interference. It is posited that the wish to refer a question to the CJEU is a procedural necessity and an act of cooperation, not a case of prejudgment or evidence of partiality under national and ECHR standards. Although the ICCJ justified the recusal based on the late stage at which the referral was discussed, claiming it created reasonable suspicion for the defendant, the author demonstrates that the cited ECHR case law is inapplicable. The conclusion warns that validating this practice endangers judicial independence and the preliminary ruling mechanism.

**Key words:** Recusal, Preliminary ruling, CJEU, ECtHR, HCCJ, Prejudgment, Article 267 TFEU, Impartiality, Judicial independence.

## 1. INTRODUCERE

Vehicularea recentă, în presă<sup>1</sup>, a recuzării membrilor unui complet de judecată într-un dosar penal, pe motivul că aceștia intenționau să adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene o întrebare preliminară a venit într-un context social tensionat. Acest context a dus la menționarea, de către Biroul de Informare și Relații Publice al ÎCCJ într-un comunicat de presă<sup>2</sup> a faptului că articolele care prezentau această soluție propagau informații „false privind presupusa înlocuire nelegală dintr-un complet de judecată, în condițiile în care măsura a fost adoptată în cadru procedural, iar motivele admiterii recuzării, au fost cu totul altele decât cele evocate în mass-media, acestea regăsindu-se în încheierea motivată” .

Fără a constitui, în limbajul comunicatului de presă, un „demers de destabilizare a ordinii constituționale”, prezenta analiză vizează conformitatea unei astfel de soluții atât cu dreptul Uniunii Europene, cât și cu principiile naționale și europene în materie. Vom avea în vedere problema în abstract, cât și prin raportare la conținutul încheierii prin care s-a admis cererea de recuzare<sup>3</sup>.

Menționăm că prezenta analiză nu vizează cauza concretă în care această recuzare pare să fi avut loc, nici problema extrem de sensibilă a prescripției extinctive în astfel de dosare. Mai simplu, prezentul articol vizează problema principială a unei astfel de recuzări și dacă ea ar trebui să aibă loc vreodată. Vom arăta că o astfel de soluție contravine în mod direct dreptului Uniunii Europene și principiilor naționale și europene în materie.

## 2. PROCEDURA ÎNTREBĂRII PRELIMINARE – IMPERATIV CONSTITUȚIONAL AL DREPTULUI UNIUNII EUROPENE

Procedura întrebărilor preliminare este „bijuteria coroanei” între prerogativele Curții de Justiție a Uniunii Europene<sup>4</sup>, reprezentând mecanismul esențial prin care se asigură interpretarea uniformă a dreptului Uniunii Europene<sup>5</sup>. În această procedură, Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu intervine pentru a tranșa în mod direct litigiul național, care a determinat instanța de judecată să adreseze întrebările preliminare, ci lămurește asupra

---

<sup>1</sup> G. Tarata, PRECEDENT ISTORIC LA ICCJ, Iuju.ro, 2 noiembrie 2025, <<https://archive.ph/Nhf1f>> accesat la 30 noiembrie 2025; A. Costache, Două judecătore de la Înalta Curte [...], g4media.ro, 31 Octombrie 2025, <<https://archive.ph/7FifG>>, accesat la 30 noiembrie 2025. Autorul a folosit site-ul [archive.ph](https://archive.ph) pentru a arhiva forma site-urilor la data redactării articolului, în vederea păstrării autenticității prezentei cercetări.

<sup>2</sup> ÎCCJ, Biroul de Informare și Relații Publice, Manipularea societății împotriva justiției subminează statul de drept <<https://archive.ph/nIEOY>>, par 2, accesat la 30 noiembrie 2025.

<sup>3</sup> L. Avram, DOCUMENT, g4media.ro., 08 noiembrie 2025, <<https://archive.ph/EOGoX>>, accesat la 30 noiembrie 2025.

<sup>4</sup> P. Craig, G. de Búrca, EU Law. Text, Cases and Materials (Ediția a 8a, Oxford University Press 2024) p. 493.

<sup>5</sup> K. Lenaerts, P. Van Nuffel Tim Corthaut, EU Constitutional Law (Oxford University Press 2021) p. 773.

interpretării dreptului Uniunii Europene (sau validității acestuia), reflectându-se astfel separația de funcții dintre instanța de la Luxemburg și instanțele naționale<sup>6</sup>.

Articolul 267 din TFUE acordă instanțelor naționale cea mai largă discreție cu privire la necesitatea adresării întrebărilor preliminare, fiind însă obligatorie adresarea acestor întrebări pentru instanțele naționale ale căror hotărâri nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern<sup>7</sup> - cu excepțiile cunoscute izvorând din cauza CILFIT<sup>8</sup>.

Eficacitatea acestui sistem se bazează pe faptul că instanța de trimitere acționează în dublă calitate, nu doar ca instanță națională, ci și ca organ al sistemului de drept al Uniunii Europene<sup>9</sup>. Acest rol dual pe care instanțele naționale îl au exige ca acestea să fie imunizate împotriva oricăror interferențe sau sancțiuni ce ar putea să apară în situațiile în care ar dori să adreseze întrebări preliminare.

Evoluția jurisprudenței constante a Curții de Justiție a Uniunii Europene demonstrează întărirea progresivă a principiului eficacității (*effet utile*) dreptului Uniunii Europene față de autonomia procedurală internă a instanțelor naționale. Cu alte cuvinte, această autonomie internă nu trebuie să facă imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor care izvorăsc din sistemul de drept al Uniunii Europene<sup>10</sup>.

Integritatea mecanismului întrebărilor preliminare se bazează pe principiul conform căruia instanța de trimitere este suverană cu privire la faptele cauzei și cu privire la necesitatea concretă a adresării întrebărilor<sup>11</sup>. Decizia de a adresa întrebări preliminare este un act judiciar autonom, care nu poate fi cenzurat sub nicio formă, nici măcar de instanțele superioare în grad celei care adresează întrebarea preliminară.

Acest principiu a fost enunțat în cauza *Rheinmühlen*, unde s-a subliniat caracterul obligatoriu al prevederilor art. 177 TCEE (actualul 267 TFUE)<sup>12</sup>. Consecința logică a acestui imperativ este că orice prevederi naționale care afectează în vreun mod această prerogativă

<sup>6</sup> Foglia c. Novello [1981] CJUE, C-244/80 par.14.

<sup>7</sup> „Art. 267

*Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe, cu titlu preliminar, cu privire la:*

*(a) interpretarea tratatelor;*

*(b) validitatea și interpretarea actelor adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii;*

*În cazul în care o asemenea chestiune se invocă în fața unei instanțe dintr-un stat membru, această instanță poate, în cazul în care apreciază că o decizie în această privință îi este necesară pentru a pronunța o hotărâre, să ceară Curții să se pronunțe cu privire la această chestiune.*

*În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe naționale ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern, această instanță este obligată să sesizeze Curtea.*

*În cazul în care o asemenea chestiune se invocă într-o cauză pendinte în fața unei instanțe judecătorești naționale privind o persoană supusă unei măsuri privative de libertate, Curtea hotărăște în cel mai scurt termen.”*

<sup>8</sup> Mai exact, irelevanța întrebării, *acte claire* și *acte éclairé*. A se vedea *Craig și de Búrca* (n 2) pp. 501–502.

<sup>9</sup> *Marcus Klamert și Bernhardt Schima*, Article 19, în *Manuel Kellerbauer, Marcus Klamert, Jonathan Tomkin* (ed.), *Commentary on the EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights* (Oxford University Press 2019) p. 175.

<sup>10</sup> *Jeroen van Schijndel și Johannes Nicolaas Cornelis van Veen c. Stichting Pensioenfondsvoor Fysiotherapeuten* [1995], CJUE, C-430, 431/93, par. 19.

<sup>11</sup> *Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi SpA c. Rete Ferroviaria Italiana SpA* [2021], CJUE, C-561/19, par. 55.

<sup>12</sup> *Rheinmühlen-Düsseldorf c. Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [1974], CJUE, C-166/73, par. 2–3.

a instanței naționale sunt incompatibile în mod absolut cu dreptul Uniunii Europene, pentru că însuși dreptul (sau obligația) instanțelor naționale de a adresa întrebări preliminare nu izvorăște din prevederi naționale, indiferent de rang, ci din Tratatul Uniunii Europene<sup>13</sup>.

Mai mult, jurisprudența ulterioară a reafirmat în mod constant obligația Statelor Membre de a nu afecta în niciun mod prerogativa judecătorilor naționali de a adresa întrebări preliminare CJUE. Astfel, în cauza *Cartesio*, CJUE a reținut că este incompatibilă cu actualul 267 TFUE o prevedere internă care prevede posibilitatea cenzurării, de către instanța ierarhic superioară, a deciziei vreunei instanțe naționale de a adresa întrebări preliminare<sup>14</sup>. Conform Curții, ea va rămâne „*fidelă, tot în interesul clarității și al securității juridice, deciziei prin care s-a dispus trimiterea preliminară, care trebuie să își producă efectele atâta vreme cât nu a fost reformată sau modificată de instanța care a pronunțat-o, numai această din urmă instanță putând să se pronunțe cu privire la o asemenea reformare sau la o asemenea modificare*”<sup>15</sup> – chiar, iată, în situațiile în care o instanța națională ierarhic superioară ar decide altfel.

Astfel poate fi privită și ideea recuzării judecătorului național pe motivul că ar urma să adreseze întrebări preliminare Curții de Justiție a Uniunii Europene, fiind cu atât mai limpede că un alt complet al aceleiași instanțe (care ar decide asupra recuzării) nu poate să cenzureze intenția primului complet. Or, admiterea unei cereri de recuzare ar avea, din această perspectivă, exact efectul disuasiv pe care art. 267 TFUE și jurisprudența aferentă îl interzice în mod evident – întrucât ar duce la înlăturarea completului de la judecarea cauzei.

Concluzionând, admiterea unei cereri de recuzare într-o astfel de situație, pentru a obstrucționa utilizarea mecanismului întrebărilor preliminare, devine un mijloc de control *ultra vires* asupra dialogului instituțional la nivelul UE, contravenind jurisprudenței constante a CJUE în materie – măcar din această perspectivă, s-ar impune calificarea unei astfel de practici naționale drept o aberație juridică.

### 3. DORINȚA DE A ADRESA ÎNTREBĂRI PRELIMINARE – NECESITATE PROCEDURALĂ CARE NU POATE CONSTITUI UN CAZ DE INCOMPATIBILITATE

Dincolo de necesitatea de a permite judecătorului național să adreseze întrebări preliminare atunci când dorește, obligație care izvorăște din calitatea României de Stat Membru al Uniunii Europene, conflictul central în problema de drept supusă analizei este și acela dacă această intenție a judecătorului național se poate concretiza într-o situație de

<sup>13</sup> Iar nu din prevederile Legii nr. 340/2009, întrucât în prezent competența CJUE de a se pronunța în materia CPJMP este obligatorie și nu mai depinde de o declarație a Statelor Membre în acest sens. Din această perspectivă, este laudabilă inițiativa modificării Legii 340/2009 (<https://www.just.ro/proiect-de-lege-pentru-modificarea-legii-nr-340-2009-privind-formularea-de-catre-romania-a-unei-declaratii-in-baza-prevederilor-art-35-paragraful-2-din-tratatul-privind-uniunea-europeana/>, accesat 30 noiembrie 2025).

<sup>14</sup> *CARTESIO* Oktató és Szolgáltató bt [2008], CJUE, C-210/06 par. 95–99.

<sup>15</sup> *ibid* par. 97.

incompatibilitate care să justifice admiterea unei cereri de recuzare. Vom arăta că această dorință a instanței naționale nu poate fi încadrată ca o cauză de incompatibilitate, nici prin raportare la principiile naționale în materie (3.1.), nici prin raportare la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la independența și imparțialitatea instanțelor (3.2.).

### **3.1. Dorința de adresare a întrebărilor preliminare nu este o cauză de incompatibilitate, prin raportare la principiile naționale în materie.**

Atât Codul de procedură civilă (art. 42), cât și Codul de procedură penală (art. 64) prevăd incompatibilitatea unui judecător în situațiile în care „și-a exprimat anterior părerea cu privire la soluție”<sup>16</sup>, dacă există „elemente care nasc în mod întemeiat îndoieli cu privire la imparțialitatea sa”<sup>17</sup> sau dacă „există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată”<sup>18</sup>.

Totuși, așa-numita antepunțare – întrucât problema a fost prezentată în acest context – trebuie înțeleasă în logica sa firească, a unui caz de incompatibilitate relativă<sup>19</sup>. De altfel, Codul de procedură civilă subliniază în mod expres că punerea în discuție din oficiu a oricărei chestiuni de fapt sau de drept nu îl face pe judecător incompatibil<sup>20</sup>. Doctrina de drept procesual civil subliniază că antepunțarea, ca motiv de incompatibilitate, nu se referă la situațiile în care judecătorul chiar ar pronunța anumite încheieri din care s-ar putea întrezări rezultatul judecării<sup>21</sup>. Totodată, în doctrina de drept procesual civil s-a menționat expres că dorința de a adresa întrebări preliminare Curții de Justiție a Uniunii Europene nu poate constitui un caz de antepunțare<sup>22</sup>.

Tot astfel, s-a decis că nu este incompatibil judecătorul care în trecut a soluționat o cauză identică<sup>23</sup> sau care a respins alte cauze ale părții respective invocate în proces<sup>24</sup>.

<sup>16</sup> Art. 42 alin. (1) pct. 1 C. Proc. Civ.

<sup>17</sup> Art. 42 alin. (1) pct. 13 C. Proc. Civ.

<sup>18</sup> Art. 64 alin. (1) lit. f) C. Proc. Pen.

<sup>19</sup> Deși s-a menționat în mod corect faptul că acest caracter relativ al incompatibilității nu înseamnă că nu persistă obligația de abținere a judecătorului cauzei. A se vedea *V. M. Ciobanu, T. C. Briciu și C. C. Dinu*, *Drept Procesual Civil. Curs de Bază Pentru Licență, Seminare și Examene* (Universul Juridic, 2023) p. 190.

<sup>20</sup> Art. 42 alin. (1) pct.1 C. Proc. Civ.

<sup>21</sup> *G. Boroi și M. Stancu*, *Drept Procesual Civil* (Ediția a 6-a, Hamangiu, 2023) p. 104.

<sup>22</sup> *M. Tăbârcă*, în *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat*, Vol. I, Ed. a II-a revizuită și adăugită (*Coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae*), Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 204. Autoarea subliniază și faptul că nu poate fi încadrată drept antepunțare nici sesizarea Curții Constituționale a României, aspect cu care suntem întrutotul de acord și la care ne vom referi mai jos.

<sup>23</sup> *V. M. Ciobanu, T. C. Briciu, C. C. Dinu*, op. cit., p. 190.

<sup>24</sup> ÎCCJ, s. I. civ., dec. nr. 546/11.03.2016 [scj.ro]: „În speță, nu s-a putut reține că au fost invocate aspecte ce țin de conduita judecătorului recuzat în cauza pe care a fost desemnat să o judece, ci doar de modul în care a soluționat acesta anumite cereri anterioare ale părții sau de modul în care a interpellat părțile cu privire la anumite aspecte, din care recurentul a dedus că hotărârea finală pe care judecătorul o va da asupra fondului îi va fi nefavorabilă [...] Față de împrejurările speței, instanța de recurs a reținut că, în mod legal, s-a respins cererea de recuzare, completul investit cu soluționarea acesteia reținând că nu sunt îndeplinite cerințele prevăzute de art. 42 C. proc. civ.”.

Antepronunțarea nu vizează nici soluționarea unui alt proces, pronunțând o hotărâre judecătorească definitivă prin care s-au tranșat elemente în altă cauză sau în care judecătorul respectiv și-a exprimat opinia asupra problemei respective de drept într-o carte, un articol, o conferință sau altele asemenea<sup>25</sup>. De altfel, aplicarea legii în același mod în situații similare a fost numită, de către Înalta Curte de Casație și Justiție ca fiind, în realitate, o garanție a previzibilității legii<sup>26</sup>.

Aceeași este concluzia care reiese dintr-un examen al doctrinei de drept procesual penal. Spre exemplu, s-a menționat că pronunțarea asupra utilității unor probe nu echivalează cu antepronunțarea judecătorului<sup>27</sup>. Tot astfel, practica neunitară referitoare la posibila incompatibilitate a judecătorului care a pus în discuția părților eventuala schimbare a încadrării faptelor<sup>28</sup> a fost tranșată de Secțiile Unite ale ÎCCJ în sensul că nu există stare de incompatibilitate într-o astfel de situație<sup>29</sup>. În mod similar, reluarea cercetării judecătorești ca urmare a modificării componenței completului de judecată și reluarea discutării probelor cu această ocazie nu generează suspiciunea rezonabilă că imparțialitatea judecătorilor ar putea fi afectată<sup>30</sup>.

Mai mult, s-a arătat că participarea unui judecător la soluționarea unui recurs în interesul legii sau la dezlegarea unei chestiuni de drept în materie penală nu reprezintă nici aceasta un caz de incompatibilitate, întrucât „*exprimarea părerii unui judecător asupra unei probleme de drept, fără vreo raportare la o cauză anume, nu determină concluzia că acesta și-a format părerea în cauza dedusă judecății propriu-zise, prezumția imparțialității sale subiective nefiind răsturnată*”<sup>31</sup>.

Astfel, neputându-se încadra în cadrul ideii de antepronunțare, s-ar pune problema dacă o astfel de dorință a judecătorului de a adresa o întrebare preliminară ar putea fi, cel mult, un element care dă naștere unei îndoieli întemeiate cu privire la imparțialitatea judecătorului. Această ipoteză trebuie analizată în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, care face obiectul secțiunii 3.2.

<sup>25</sup> V. M. Ciobanu, T. C. Briciu, C. C. Dinu, op. cit. p. 190 nota 2.

<sup>26</sup> ÎCCJ, s. I civ., dec. nr. 2006/13.10.2020 [scj.ro]: „În plus, așteptarea părții ca aplicarea legii de către judecător să se realizeze în aceeași modalitate, în cauze care nu diferă în mod esențial în planul circumstanțelor relevante pentru incidența unei norme legale, nu constituie un motiv care să nască temeri pentru parte cu privire la imparțialitatea acestuia, ci, dimpotrivă, reprezintă o garanție substanțială de previzibilitate și predictibilitate pentru părți în adaptarea propriei conduite la exigențele legii, ca și pentru securitatea raporturilor juridice, parte componentă a acesteia fiind și practica judiciară coerentă, consecventă și unitară.”

<sup>27</sup> B. Micu, R. Slăvoiu și A. Zarafiu, Procedură Penală (ediția a 3-a, Hamangiu 2025) pp. 141–142.

<sup>28</sup> A. Crișu, Drept procesual penal. Partea generală. (ediția a 8-a, Hamangiu 2024), p. 298 și I. Neagu, M. Damaschin, Tratat de procedură penală. Partea generală. (ediția a V-a, Universul Juridic 2025) pp. 442 et seq.

<sup>29</sup> ÎCCJ, s.u., dec. nr. 1/2006.

<sup>30</sup> I. Neagu, M. Damaschin, op cit. p. 444.

<sup>31</sup> ÎCCJ, s. pen., dec. nr. 120/A/2019 [scj.ro], analizată în I. Neagu, M. Damaschin, op. cit. p. 444.

### 3.2. Principiile jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în materie.

Totodată, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului relevă că, în ceea ce privește imparțialitatea instanțelor, aceasta se determina prin raportare la două criterii (teste) – cel obiectiv și cel subiectiv<sup>32</sup>. Cel din urmă se referă la eventualele convingeri personale ale judecătorului în cauză și la comportamentul său, pe când cel dintâi se referă la faptul că instanța în cauză oferă garanțiile suficiente pentru a înlătura orice îndoieli privind imparțialitatea sa, aspect ce include, printre altele, compunerea instanței în cauza respectivă<sup>33</sup>.

Testele se aplică în mod conjunct în jurisprudența Curții, câtă vreme s-a remarcat dificultatea, în anumite situații, de a răsturna prezumția de imparțialitate subiectivă a judecătorilor<sup>34</sup>, motiv pentru care, adesea, Curtea pune mai mare preț pe testul obiectiv.

Criteriul subiectiv pleacă de la prezumția de imparțialitate de care se bucură judecătorii<sup>35</sup>, Curtea căutând să determine dacă judecătorul în cauză s-a manifestat ostil față de vreuna din părți<sup>36</sup> sau dacă are motive personale pentru a fi numit judecător în cauza respectivă<sup>37</sup>. În tot cazul, jurisprudența a subliniat că respingerea unor probe propuse de către una dintre părți într-o cauză penală sau alte decizii procedurale în astfel de cauze nu reprezintă *per se* indicii de lipsă a imparțialității subiective<sup>38</sup>. Este evident că dorința judecătorului național de a adresa o întrebare preliminară în orice tip de cauză în dreptul intern nu poate fi problematică sub aspectul criteriului subiectiv.

Pe de cealaltă parte, criteriul obiectiv este utilizat într-un număr mult mai mare de hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Plecând de la adagiul englezesc *justice must not only be done, it must also be seen to be done*<sup>39</sup>, criteriul reflectă încrederea pe care instanțele trebuie să o reflecte publicului într-o societate democratică, în general, și acuzatului într-un proces penal, în mod special<sup>40</sup>.

O primă problemă se pune în termeni funcționali, în care nu se reproșează comportamentul judecătorului în cauză, ci existența unor legături ierarhice sau de altă natură dintre judecătorul respectiv și participanții la procedură, justificând îngrijorări legate de

<sup>32</sup> Denisov c. Ucrainei [MC] [2018] CtEDO, 76639/11 par. 61–65; Morice c. Franței, [MC] [2015] CtEDO, 29369/10, par. 73–78; Micalleff c. Maltei [MC] [2009] CtEDO, 17056/06 par. 93–101.

<sup>33</sup> Morice c. Franței [MC] par. 73; Kyprianou c. Ciprului [MC] [2005] CtEDO 73797/01 par. 118.

<sup>34</sup> Ramos Nunes de Carvalho e Sá c. Portugaliei [MC] [2018] CtEDO, 55391/13 57728/13 74041/13, par. 146; Kyprianou c. Ciprului [MC] par. 119.

<sup>35</sup> Hautschildt c. Danemarcei [1989] CtEDO, 10486/83, par. 47; Le Compte, Van Leuven și De Meyere [1981] CtEDO 6878/75 7238/75 par. 58; Kyprianou c. Ciprului [MC] par. 119.

<sup>36</sup> Buscemi c. Italiei [1999] CtEDO 29569/95 par. 67–68.

<sup>37</sup> De Cubber c. Belgiei [1984] CtEDO 9186/80 par. 25.

<sup>38</sup> Miminoshvili c. Rusiei [2011] CtEDO 20197/03 par. 114; Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusiei [2013] CtEDO 11082/06 13772/05 par. 540; Khodorkovskiy și Lebedev c. Rusiei (Nr 2) [2020] CtEDO 51111/07 42757/07 par. 430.

<sup>39</sup> Catană c. Moldovei [2023] CtEDO 43237/13 par. 77; BEG SPA c. Italiei [2021] CtEDO 5312/11 par. 132; Oleksandr Volkov c. Ucrainei [2013] CtEDO 21722/11, par. 106; Morice c. Franței [MC] par. 78; De Cubber c. Belgiei par. 26.

<sup>40</sup> Padovani c. Italiei [1993] CtEDO 13396/87, par. 27; Kyprianou c. Ciprului [MC] par. 118.

imparțialitate<sup>41</sup>. Relevante, în acest sens, sunt și procedurile naționale care asigură imparțialitatea judecătorilor<sup>42</sup>, exemplele din sistemul românesc fiind citate mai sus – dar aceste situații nu se identifică, în niciun caz, cu ipoteza centrală a prezentei analize, respectiv dorința judecătorului de a adresa o întrebare preliminară Curții de Justiție a Uniunii Europene.

O a doua problemă se pune în termeni personali, situația în care judecătorul are un interes legat de cauza respectivă<sup>43</sup>, interes care poate fi profesional<sup>44</sup>, financiar<sup>45</sup> sau chiar familial<sup>46</sup>. Astfel de ipoteze nu privesc obiectul analizei de față, motiv pentru care nu vom insista asupra acestora.

Tot astfel, dorința judecătorului național de adresa o întrebare preliminară nu poate fi încadrată în acele ipoteze în care se ridică problema afectării prezumției de nevinovăție a persoanei acuzate. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a subliniat constant faptul că această prezumție ar putea fi încălcată nu doar ca urmare a unor declarații ale altor oficiali sau autorități publice, cât și ale judecătorilor<sup>47</sup> - dar nu poate fi argumentat că ridicarea din oficiu a necesității adresării unor întrebări preliminare către Curtea de Justiție a Uniunii Europene reprezintă o astfel de situație.

Într-adevăr, în situații precum cea descrisă în articolele care au semnalat recuzarea pentru acest motiv, s-ar putea pune problema dacă simpla dorință a judecătorului de a adresa întrebări preliminare ar putea indica faptul că ar urma să pronunțe o soluție de condamnare, cât să se impună recuzarea pe motivul lipsei imparțialității. Răspunsul nu poate fi decât negativ din mai multe considerente.

În primul rând, un astfel de argument reprezintă o eroare de categorie juridică, întrucât ignoră relația fundamentală dintre judecătorul național și Curtea de Justiție a Uniunii Europene, astfel cum a fost detaliată mai sus. Judecătorul național trebuie să poată adresa întrebări preliminare atunci când dorește, pentru că el însuși nu poate exercita funcția de a interpreta conform sau verifica validitatea normelor ce izvorăsc din dreptul Uniunii Europene. Sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene este, așadar, un act de cooperare procedurală, de clarificare a normelor aplicabile, indiferent care ar fi acestea.

Aceeași relație există între instanțele naționale și Curtea Constituțională, în sensul că instanțele nu pot ele însele să constate caracterul neconstituțional al unei legi, motiv pentru care rolul lor se rezumă la a verifica admisibilitatea unei cereri privind trimiterea unei excepții

---

<sup>41</sup> Vezi, spre pildă, cu privire la curțile marțiale, Miller și alții c. Regatului Unit [2004] CtEDO 45825/99 45826/99 45827/99; sau, cu privire la îndeplinirea de către judecătorul respectiv al unui alt rol în aceeași procedură Mežnarić c. Croației [2005] CtEDO 71615/01; sau cu privire la situația în care judecătorul cauzei a avut și un rol consultativ în procedura respectivă Procola c. Luxemburgului [1995] CtEDO 14570/89.

<sup>42</sup> Micalleff c. Maltei [MC] par.99.

<sup>43</sup> Langborger c. Suediei [1989] CtEDO 11179/84 par. 35; Gautrin și alții c. Franței [1998] CtEDO 21257/93 21258/93 21259/93 21260/93 par. 59.

<sup>44</sup> Tocono și Profesorii Prometeiști c. Moldovei [2007] CtEDO 32263/03 par. 31.

<sup>45</sup> Pétur Thór Sigurðsson c. Islandei [2003] CtEDO 39731/98 par. 45.

<sup>46</sup> Micalleff c. Maltei [MC] par. 102.

<sup>47</sup> AL c. Germaniei [2005] CtEDO 72758/01, par. 31–32; Minelli c. Elveției [1983] CtEDO 8660/79, par. 37; Allenet de Ribemont c. Franței [1995] CtEDO 15175/89, par. 35; Daktaras c. Lituaniei [2000] CtEDO 42095/98, par. 41–42.

către Curtea Constituțională sau chiar formularea unei astfel de trimiteri din oficiu. Așa fiind lucrurile, este de neimaginat că punerea în discuție a părților a unei posibile excepții de neconstituționalitate ar putea fi considerată o antepunțare în contextul de mai sus, iar lucrurile nu pot sta altfel prin raportare la întrebările preliminare.

În al doilea rând, un astfel de argument ignoră anumite aspecte care reies din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului pe tărâmul Articolului 6. Înainte de toate, trebuie remarcat că, în principiu, Convenția nu garantează ca atare niciun drept la sesizarea cu titlu preliminar al Curții de Justiție a Uniunii Europene<sup>48</sup>. Pe de cealaltă parte, însă, CtEDO recunoaște ea însăși importanța mecanismului întrebărilor preliminare pentru aplicarea corectă și uniformă a dreptului Uniunii Europene în toate Statele Membre<sup>49</sup>. Totodată, Curtea de la Strasbourg a afirmat că, în anumite condiții, refuzul instanței naționale de a adresa întrebări preliminare ar putea reprezenta o încălcare a Articolului 6 din Convenție, atunci când refuzul este arbitrar (respectiv atunci când regulile aplicabile procedurii respective nu au fost respectate), când refuzul se bazează pe alte motive decât cele aplicabile, respectiv atunci când acest refuz nu a fost motivat în mod corespunzător<sup>50</sup>. Or, astfel cum am arătat mai sus, „procedura” referitoare la întrebările preliminare nu este lăsată la latitudinea Statelor Membre ale Uniunii Europene.

S-ar putea ridica problema irelevanței acestei jurisprudențe prin raportare la contextul foarte specific al cauzei raportate: acela în care chiar partea acuzată în procesul penal a cerut recuzarea judecătorilor care au pus în discuție necesitatea sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene, prevederile Articolului 6 fiind, strict în acest caz, incidente pentru protecția persoanei acuzate. Deși seducător, nici acest argument nu poate fi primit. A admite că, principial, dorința judecătorului de a adresa întrebări preliminare poate constitui antepunțare impune ca aceeași să fie soluția în toate situațiile similare.

Or, sunt ușor de imaginat situații în care nu partea acuzată ar invoca necesitatea recuzării: de ce nu ar putea invoca recuzarea pentru acest motiv reprezentanții Ministerului Public atunci când judecătorul ar vrea lămuriri cu privire la proporționalitatea unei pedepse pe care ar urma-o aplica, prin raportare la art. 49 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene<sup>51</sup>? Tot astfel, de ce nu ar putea invoca partea adversă antepunțarea într-o cauză civilă atunci când judecătorul ar fi dispus să adreseze întrebări preliminare chiar la solicitarea celeilalte părți? În aceeași logică, dacă un judecător invocă din oficiu necesitatea trimiterii unei excepții de neconstituționalitate către Curtea Constituțională a României, s-ar

---

<sup>48</sup> Ullens de Schooten și Rezabek c. Belgiei [2011] CtEDO 3989/07 3853/07, par. 57; Baydar c. Olandei [2018] CtEDO 55385/14, par. 39; Sanofi Pasteur c. Franței [2020] CtEDO 25137/16, par. 69.

<sup>49</sup> Ullens de Schooten and Rezabek c. Belgiei par. 58.

<sup>50</sup> ibid par. 59.

<sup>51</sup> A se vedea, spre exemplu, Procedură penală împotriva A [2021] Court of Justice of the European Union C-35/20; și analiza lui S. Melander, 'How a Boat Trip to Estonia Challenged the Foundations of the Finnish Sentencing System' [2023] Verfassungsblog <<https://verfassungsblog.de/how-a-boat-trip-to-estonia-challenged-the-foundations-of-the-finnish-sentencing-system/>> accesat 15 noiembrie 2025.

face cel puțin la fel de vinovat de „antepronunțare”. Este neîndoielnic faptul că situațiile descrise ar putea ridica probleme din perspectiva Articolului 6.

#### 4. ÎNCHEIEREA PRONUNȚATĂ DE ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE PENTRU ADMITEREA RECUZĂRII. EXAMEN CRITIC.

Din informațiile disponibile public<sup>52</sup> la momentul redactării prezentei analize, pasajele relevante din încheierea pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție sunt următoarele:

*„Astfel, se apreciază că punerea în discuție de către completul de judecată desemnat cu soluționarea apelului formulat de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție împotriva sentinței penale [...] la termenul de judecată din data de 02 octombrie 2025, termen la care cercetarea judecătorească se apropia de final (astfel cum rezultă din conținutul încheierii de ședință de la acea dată, în cuprinsul căreia s-a consemnat poziția procesuală a reprezentatului Ministerului Public și a apărătorilor aleși ai intimaiilor inculpați în sensul că nu înțeleg să mai formuleze alte cereri), a cererii de sesizare a Curții Constituționale și a oportunității sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru a răspunde pe calea trimiterii preliminare la întrebarea: «Prevederile art. 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană, art. 4 alin.(1) și alin.(3) TUE și art. 1 din Decizia 2023/1786 a Comisiei Europene din 15.09.2023, de abrogare a Deciziei 2006/928 a Comisiei Europene din 13.12.2006, trebuie interpretate în sensul că în procesele penale privind infracțiuni de corupție săvârșite cât timp Decizia 2006/928 a Comisiei Europene a fost în vigoare și în privința cărora, nu s-a pronunțat o hotărâre definitivă până la abrogarea acesteia, instanțele naționale rămân obligate să lase neaplicat un standard național de protecție referitor la principiul aplicării retroactive a legii penale mai favorabile (lex mitior), astfel cum s-a statuat prin Hotărârea din 24.07.2023, pronunțată în cauza Lin C-107/23?», deși nu reprezintă de plano un impediment la soluționarea apelului, **este de natură să afecteze aparența de imparțialitate în soluționarea prezentei cauze, în ceea ce îl privește pe intimatul inculpat [...] și constituie o situație care, în mod obiectiv, justifică temerea că imparțialitatea judecătorilor ar putea fi afectată.***

Având în vedere soluția de achitare dispusă în cauză de instanța de fond, motivele de apel, în cuprinsul cărora Direcția Națională Anticorupție a criticat această soluție, solicitând pronunțarea unei soluții de încetare a procesului penal ca urmare a împlinirii termenului de prescripție a răspunderii penale, conținutul întrebării preliminare, dar și momentul la care Înalta Curte de Casație și Justiție a pus-o în discuție, după efectuarea cercetării judecătorești, se apreciază că punerea în discuție a celor două cereri au creat inculpatului suspiciunea lipsei de imparțialitate a completului care judecă cauza sa (**manifestată sub forma prefigurării**

---

<sup>52</sup> Supra, nota 3.

*soluției*). Or, percepția lipsei de imparțialitate prezintă o importanță deosebită, întrucât nu este suficient ca justiția să fie realizată, ci este necesar ca aceasta să se și vadă.

*Deși sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară reprezintă un atribut exclusiv al instanței de judecată, aceasta având libertatea de a aprecia asupra necesității unei trimiteri preliminare în funcție de circumstanțele cauzei și de relevanța întrebărilor pentru soluționarea acesteia, punerea în discuție, la finalul cercetării judecătorești, a oportunității unei astfel de sesizări, care, prin conținutul ei, ar fi de natură să prefigureze o soluție în cauză, este de natură să creeze o aparență de lipsă de imparțialitate din partea completului de judecată, susceptibilă să afecteze încrederea părților în obiectivitatea actului de justiție și de natură să justifice în mod obiectiv temerile inculpatului cu privire la imparțialitatea instanței.*

*Instanța de apel avea posibilitatea de a pune în discuție o cerere de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene, respectiv o excepție de neconstituționalitate, încă de la debutul judecății în apel, în raport de motivele de apel formulate de către Direcția Națională Anticorupție care conturau încă de la acel moment problematica de drept invocată. În condițiile în care prima instanță a dispus achitarea inculpatului, iar completul de apel a pus în discuție din oficiu, după efectuarea cercetării judecătorești, o întrebare referitoare la prescripția răspunderii penale (care nu poate avea ca temei decât săvârșirea unei fapte penale nejustificate și imputabile), și de care depinde soluționarea cauzei, o astfel de măsură poate fi de natură a ridica semne de întrebare cu privire la aparența de imparțialitate, putând indica inculpatului că instanța de apel are prefigurată deja soluția. Toate aceste elemente corelate indică faptul că temerile inculpatului pot fi justificate.*

*CEDO [sic!] a reținut în cauze penale că orice atitudine sau procedură care lasă impresia (din partea judecătorilor) că sentința este predeterminată vulnerabilizează dreptul la un tribunal imparțial (art.6§1 CEDO). Hotărârile pronunțate în cauzele Tsatani v. Grecia, Gorse v. Slovenia, Meng v. Germania ilustrează că, pentru încălcarea imparțialității, nu este necesară o părtinire subiectivă dovedită, ci sunt suficiente fapte precum explicații sau întrebări din partea judecătorilor ce trădează o convingere prealabilă privind vinovăția. În fiecare situație relevantă, Curtea a accentuat necesitatea unor proceduri interne de recuzare eficiente, astfel încât justiția să nu creeze aparența că „zarurile au fost aruncate” înaintea pronunțării verdictului. Ceea ce este important este încrederea pe care instanțele judecătorești dintr-o societate democratică trebuie să o inspire publicului. Astfel, orice judecător în privința căruia există un motiv legitim de a se teme de o lipsă de imparțialitate, trebuie să se retragă (Castillo Algar v. Spania, Micallef v. Malta, Morice v. Franța).”*

Observăm, astfel, că admiterea cererii de recuzare a judecătorilor care au pus în discuție necesitatea sesizării atât a Curții Constituționale, cât și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, s-a bazat, în special, pe faptul că instanța a pus aceste aspecte în discuția părților la un moment la care „cercetarea judecătorească se apropia de final”, fapt ce, în optica ÎCCJ, a dus la o temere justificată a inculpatului, sub forma „prefigurării soluției” de către instanța de judecată. În opinia noastră, motivarea este criticabilă sub mai multe aspecte:

i. Astfel cum am arătat, sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene sau a Curții Constituționale nu poate constitui o antepunțare, câtă vreme sesizarea acestor instanțe se face și grație separației de funcții dintre instanța de judecată și instanțele respective. Este imposibil de știut ce ar fi decis oricare dintre cele două instanțe judecătorești, dacă ar fi fost sesizate. Nu negăm că, din conținutul întrebării preliminare propuse, instanța de judecată caută clarificarea unei probleme de drept extrem de complicate și controversate, dar dorința de a aduce noi lămuriri în astfel de situații complexe nu poate echivala cu antepunțarea.

ii. Din motivarea ÎCCJ reiese că o astfel de sesizare a Curții de Justiție a Uniunii Europene putea fi realizată „*încă de la debutul judecății în apel*” – moment la care prezumăm că nu se impunea admiterea unei cereri de recuzare. Așa fiind lucrurile, ne întrebăm care este momentul procesual până la care instanța poate invoca asemenea chestiuni fără să prefigureze soluția? Din informațiile disponibile public, termenul la care s-a pus în discuția părților necesitatea sesizării Curții Constituționale și a Curții de Justiție a Uniunii Europene era al 4-lea termen dat în cauză<sup>53</sup>. S-ar fi impus respingerea cererii de recuzare la primul, al doilea sau al treilea termen din cauză?

Din această perspectivă, este neclar de ce ÎCCJ insistă pe momentul invocării din oficiu, câtă vreme, dacă ar fi un caz real de antepunțare, s-ar impune admiterea indiferent de momentul invocării acestuia.

iii. În susținerea admiterii cererii de recuzare, ÎCCJ citează cu titlul principal anumite hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, fără a ține cont de contextul cu totul specific din fiecare dintre aceste cauze:

a) În cauza *Tsatani c. Greciei*, chiar CtEDO subliniază contextul „singular” al cauzei, în care președintele Curții de Casație a susținut o declarație de presă referitoare, printre altele, la procedura disciplinară a reclamantului în cauza respectivă<sup>54</sup>. O astfel de situație de fapt nu este în niciun mod comparabilă cu problema de drept care face obiectul prezentei analize.

b) În cauza *Gorše c. Sloveniei*, se pune problema lipsei imparțialității unui judecător care condamnase alți co-inculpați în aceeași cauză, pe baza unor acorduri de recunoaștere a vinovăției. La momentul condamnării acestora, judecătorul a făcut anumite aprecieri concrete despre vinovăția reclamantului din cauza respectivă. Mai mult, niciuna din instanțele superioare în grad celei a cărei imparțialitate a fost pusă în discuție nu a analizat argumentele reclamantului<sup>55</sup>. Din nou, cauza citată nu prezintă relevanță sub aspectul problemei de drept ce face obiectul analizei.

c) Situația de fapt reclamantă în cauza *Meng c. Germaniei* este aproape identică cu aceea din cauza *Gorše c. Sloveniei*, respectiv unul dintre judecătorii care a pronunțat o soluție de condamnare împotriva reclamantei fusese anterior judecător raportor într-o cauză penală

<sup>53</sup> La primul dintre termene (08 mai 2025) au fost puse în discuție cererile de probatorii, la al doilea (19 iunie 2025) s-a dat un termen pentru continuarea cercetării judecătorești, iar la al treilea (18 septembrie 2025) instanța s-a pronunțat asupra unor măsuri asigurătorii, respectiv a administrat proba testimonială.

<sup>54</sup> *Tsatani c. Greciei* [2025], CtEDO, 42514/16, par. 88.

<sup>55</sup> *Gorše c. Sloveniei* [2025], CtEDO, 47186/21, par. 54 – 66.

separată, referitoare la altă persoană, cauză în care s-a referit la participarea acesteia la săvârșirea infracțiunii de care era acuzată<sup>56</sup>. Or, nici această situație nu este în niciun mod comparabilă cu cea care face obiectul prezentei analize.

Astfel, cauzele invocate în mod direct de ÎCCJ nu prezintă o relevanță specială dincolo de faptul că sunt aplicații ale principiilor generale enunțate mai sus, dar la situații de fapt cu totul distincte de situația în prezența căreia ne aflăm. Examinând încheierea de admitere a cererii de recuzare, nu pot fi observate alte argumente decisive ale instanței supreme.

## CONCLUZIE

Am arătat că, în general, admiterea unei cereri de recuzare motivată de dorința judecătorului de a adresa o întrebare preliminară (i) este o încălcare flagrantă a articolului 267 TFUE și a jurisprudenței relevante și (ii) încalcă în mod manifest principiile naționale și europene în materie. Eroare de categorie juridică, o astfel de soluție ignoră separația de funcții care există între instanțele naționale și Curtea de Justiție a Uniunii Europene și periclitează acest mecanism esențial pentru buna funcționare a Dreptului Uniunii Europene. Am arătat că și în mod specific, prin raportare la motivarea concretă, ÎCCJ nu oferă motive persuasive pentru a ajunge la o altă concluzie.

Consolidarea unei astfel de practici, în special la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție, ar șubrezi independența instanțelor judecătorești din toată țara și va deschide posibilitatea răspunderii statului atât față de particulari, cât și față de Uniunea Europeană. Consolidarea unei astfel de practici ar periclita și rolul Curții Constituționale, întrucât ar descuraja invocarea din oficiu a neconstituționalității unor prevederi legale, sub pretextul unei pretense antepuneri.

Mai mult, o astfel de soluție reprezintă și o atitudine duplicitară față de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, pe care instanțele naționale au sesizat-o de multe ori pentru apărarea propriei independențe. Este de presupus că, în viitor, o vor face din nou – câtă vreme spectrul recuzării nu planează asupra acestora. Recuzarea constantă a judecătorilor pentru pretinsa lipsă de imparțialitate datorată dorinței lor de a adresa întrebări preliminare ar aduce atingere chiar independenței instanțelor, una dintre manifestările esențiale ale acesteia fiind posibilitatea lor neîngrădită de a adresa întrebări preliminare. Ar fi de dorit ca, în viitor, astfel de cereri de recuzare să fie respinse ca neîntemeiate, pentru a nu da naștere unor probleme sistemice.

---

<sup>56</sup> Meng c. Germaniei [2021], CtEDO, 1128/17, par. 53 – 65.